

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Факультет іноземної філології

Історичний факультет

СХОДОЗНАВСТВО. АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Тези доповідей

II Міжнародної науково-методичної конференції

19 березня 2021 р.

Харків – 2021

УДК 81'243
ББК 81.2
С91

Укладачі: Н.В. Руда, Л.М. Ямпольська

Організаційний комітет конференції:

Ю.Д. Бойчук – ректор, доктор педагогічних наук, член-кореспондент НАПН України (Україна)
С.В. Бережна – проректор з наукової, інноваційної і міжнародної діяльності доктор історичних наук, професор(Україна)
Д-р Кемаль Учунджу, професор, Чорноморський технічний університет (Туреччина)
Н.В. Руда – завідувач кафедри східних мов, кандидат філологічних наук, доцент (Україна)
Л.М. Ямпольська – доцент кафедри всесвітньої історії, кандидат історичних наук, доцент (Україна)
І.А. Скразловська – доцент кафедри східних мов (Україна)
Д-р Алібекіроглу Сертан - викладач кафедри турецької мови і літератури у Газіантепському університеті (Туреччина), запрошений викладач кафедри східних мов ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Сходознавство. Актуальність та перспективи. Тези доповідей II Міжнародної науково-методичної конференції, 19 березня 2021 р. – Х.: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2021. – 206 с.

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського-національного
педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
протокол № 3 від 07.04.2021

До збірника увійшли тези доповідей II Всеукраїнської науково-методичної конференції «Сходознавство. Актуальність та перспективи», присвячені проблемам східної філології, освіти та виховання, методики навчання сходознавчих дисциплін, перекладу, міжкультурної комунікації, літературознавства, історії, економіки, політики, соціуму країн Сходу. Розраховано на наукових працівників, викладачів, аспірантів, студентів філологічних та історичних спеціальностей.

Видано за рахунок укладачів

УДК 81'243
ББК 81.2
С91

военного округа Российской империи: введение в проблему.....	122
Домановський А.М. Богословський складник франко-візантійських відносин другої половини VIII ст.....	124
Кошовий С.А. Президент США Джо Байден: очікування та пріоритети щодо Індо-Тихоокеанського регіону.....	126
Купчик О.Р. Жизнь и деятельность Абульфа Тагышинского (1885-1949 гг.).....	128
Олійник О.М., Олійник М.М. Розвиток органів національної безпеки в Японії у другій половині XX ст.....	130
Подрез Ю.В. Динаміка турецько-сирійського протистояння в контексті загальної глобалізації міжнародних відносин.....	133
Тумаков О.І. К вопросу об османских военнопленных в Российской империи: «харьковский плен» князя Скарлата Каллимахи (1810-1812 гг.)....	135
Фалько С.А. Діяльність військово-інструкторських місій провідних європейських країн і Сполучених Штатів Америки в Азії у міжвоєнний період (1918-1939 роки): порівняльний аспект.....	137
Ціватий В.Г. Концепт «Схід» і публічна дипломатія Японії в умовах мондіального світоустрою XXI століття: історико-регіональний, діаспоральний та інституціональний дискурси.....	139
Ямпольська Л.М., Абдулкадер Ардалан Латіф Абдулкадер. «Берберське питання» та його політизація в Алжирі у 80-х рр. XX – 10-х рр. XXI ст.....	141
Дівицька С.В. Оцінка наслідків політики «Великого стрибка» в КНР у зарубіжній історіографії.....	144
Ляшевська Г.І. Корея в період колоніальної залежності від Японії (1910-1945 рр.).....	146
Мачай О.О. Політика Ібрагіма I Дербенді у завоюваннях Тамерлана.....	148
Омельченко В.О. Ясудзі Окамура – творець «Іанфу».....	150
Сопельняк А.С. Розселення вірмен на території України у науковому доробку Я.Р. Дашкевича.....	152
Топчій Д.С. Вплив відносин між США та КНР на вирішення «тайванського питання» на сучасному етапі.....	154
Хвойницька С.Г. Взяття фортеці Родос: шлях Османської імперії до Середземного моря.....	156
Целуйко А.О. Організація визволення Палестини (ОВП) як складова Палестинського руху опору: до історії виникнення.....	157

ЕКОНОМІКА, ПОЛІТИКА, СОЦІУМ КРАЇН СХОДУ

Dr. Öğr. Üyesi Cevdet. Sanal Tipoloji: Sosyal Medyada Sözel Bellek İzleri.....	160
Андрєєва Ю.В. Проблема концепту «Made in China».....	163
Беззубенко А.В. Безпекова політика в АТР через призму діяльності регіонального форуму АСЕАН.....	165
Кошовий С.А. Словацько-тайванська взаємодія у контексті поліцентричного світу.....	168
Лю Синься. Возрождение сельской экономики с помощью развития индустрии китайской сельской культуры.....	170
Михтуненко В.В. Перспективи економічного розвитку Китаю в умовах пандемії COVID-19.....	172
Павленко С.С. Хто вони? Японські консули в Одесі (1892-1937).....	173
Пилипчук Я.В. Интеллектуалы Мавераннахра XIV-XVI вв.....	176
Ткачук А.П. Становлення військового стану самураїв у середньовічній Японії.....	179
Шаленна Н.М. Особливості сучасної культурної дипломатії Туреччини.....	181
Щербакова К.О. «Культура скасування» (cancel culture) у китайській національній ідеології.....	183
Tang Yongbo. The Application of Marxism Theory in the Ideological and Political	

7. クールジャパン戦略について (О стратегии Cool Japan). Cabinet Office. 2012. URL: https://www.cao.go.jp/cool_japan/about/pdf/cj_initiative.pdf (дата звернення: 06.03.2021).
8. 日本ブランド戦略 (Стратегия Japan Brand). Prime Minister of Japan and His Office. URL: https://www.kantei.go.jp/jp/singi/titeki2/houkoku/090310_nihonbland.pdf (дата звернення: 09.03.2021).
9. Корсунський С.В. Зовнішня політика в епоху трансформацій: як не залишитись на узбіччі історії. К., 2020. 256 с.
10. Циватый В.Г. Институционально-исторические традиции политико-дипломатических систем и дипломатии: социологический аспект. Социология дипломатии: Гипотеза, структура и тематические исследования: Монография / Милан Язбец, Вячеслав Циватый и др. К., 2015. С. 269-280.

«БЕРБЕРСЬКЕ ПИТАННЯ» ТА ЙОГО ПОЛІТИЗАЦІЯ В АЛЖИРІ У 80-Х РР. XX – 10-Х РР. XXI СТ.

Ямпольська Лариса Миколаївна, кандидат історичних наук, доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Абдулкадер Ардалан Латіф Абдулкадер, викладач

Університет Салахаддін в Ербілі (Курдський автономний район, Республіка Ірак)

Етноконфесійні конфлікти є дестабілізуючим фактором у системі сучасних міжнародних відносин. Етнічна й релігійна гетерогенність, фрагментарний характер східних суспільств, економічна відсталість, слабкість демократичних інститутів, дискримінація нетитульних етносів, релігійних громад, боротьба локальних еліт за пріоритетний доступ до економічних ресурсів і зміцнення режиму особистої влади спровокували міжнаціональні протиріччя у країнах мусульманського Сходу. Каталізаторами міжетнічної та міжконфесійної напруженості у другій половині XX – на початку XXI ст. стали крах колоніальних імперій та авторитарних режимів, які забезпечували за рахунок силового тиску стабільність у регіоні. «Берберська проблема» в країнах Північної Африки до сих пір залишається недостатньо вивченою, незважаючи на загострення на межі XX – XXI ст., яке поставило під загрозу питання про територіальну цілісність Алжиру.

Виходячи з контексту зазначеної проблематики, завданнями нашого дослідження є: визначення сутності «берберського питання» в країнах Магрибу, аналіз причин політизації етнічного фактору в постколоніальному Алжирі в 60-х рр. XX – на початку XXI ст. і наслідків етнополітичного курсу держави – протиставлення «берберського партикуляризму» ісламського фундаменталізму.

Починаючи з давньої історії, етнічне та конфесійне розмаїття вважалося характерною рисою Північно-африканського регіону, а поширена метафора «Магриб – «пограниччя культур» знаходить численні підтвердження протягом усієї його історії [1; 4; 8]. Населення магрибських держав (Алжиру, Тунісу, Марокко, Лівії) в процесі історичного розвитку сформувалося з кількох етнічних груп, найбільш ранніми з яких були бербери, що належали до лівійської групи семіто-хамітського кореня. Вперше автохтонне населення Магрибу згадується в давньоєгипетських джерелах кінця IV тис. до н.е. під назвою «техену». Берберами (від лат. barbarus – варвари) греки називали тих, хто не володів грецькою мовою; самоназва берберів – «амазиг» (від лат. amazigh – «вільна людина») [6, с. 54]. Загальна чисельність берберів у наш час становить, за різними статистичними даними, від 20 до 40 млн осіб [7, с. 123]. Найбільш компактними місцями їхнього проживання є гірські райони країн Північної Африки. У сучасному Алжирі берберське населення проживає компактними групами у віддалених географічних районах:

гірському масиві Орес на сході країни (племена шавійя); гірській області Кабілія (кабіли) – на схід від столиці країни; пустельній частині Мзаб (мозабіти) – в північних районах Сахари; в південних регіонах Сахари (туареги). В наш час бербери складають близько 19% всього алжирського населення (2,3 млн осіб), займаючи друге місце після арабів. Найчисленніша берберська група в Алжирі – кабіли (2/3 берберського населення країни) [6, с. 55].

У контексті розвитку берберської ідентичності доцільно зробити акцент на наступних аспектах. В епоху арабізації та ісламізації (VII–XV ст.) ще не було підстав порушувати питання про «берберську самосвідомість», оскільки протистояння берберських племен центральній «арабській» владі не носило характеру власне етнічного конфлікту [3, с. 78]. В період французької колонізації Алжиру (1830-ті – 1950-ті рр.) модернізація традиційних суспільств, поширення французької мови та культури, західного способу життя, залучення до французької соціально-економічної та адміністративної системи стали головними напрямками еволюції етнічних і конфесійних меншин, що знайшло відображення в «берберській політиці».

Після закінчення Франко-алжирської війни (1954–1962 рр.) і досягнення Алжиром суверенітету кабільська буржуазія, захищаючи франкомовне культурне надбання як спадщину колоніалізму, стояла на позиціях «франкофонії», проголошуючи пріоритет французької мови над арабською [5, с. 85]. Президенти Алжирської Республіки Ахмед Бен Белла (1963–1965 рр.) і Хуарі Бумедьєн (1965–1976 рр.) проводили політику обмеження прав і свобод берберського населення: всі прояви його культурної спадщини піддавалися суворим заборонам, почався процес прискореної арабізації. Арабська мова отримала статус офіційної, були скасовані курси з етнології у вишах як такі, що «підтримують берберську пропаганду» [5, с. 90].

Політизація «берберського питання» в Алжирі отримала новий виток на початку 80-х рр. XX ст., після створення в Парижі «Фронту звільнення берберських племен у країнах Магрибу». Його програма декларувала створення незалежних берберських держав у районах компактного проживання етносу в Алжирі, Марокко та Мавританії [12]. В університетах Алжиру і Тізі-Узу пройшли студентські демонстрації, що поклали початок «берберській весні». Президент країни Шадлі Бенджедід (1979–1992 рр.), засуджуючи етнічний сепаратизм, змушений був переглянути позицію правлячих структур: починаючи з 1982 р., проблемам мови, культури та фольклору берберів почали приділяти більше уваги в освітніх програмах вишів країни. На V з'їзді правлячої в країні партії Фронту національного звільнення (ФНО) в грудні 1983 р. влада офіційно визнала роль берберів як «пращурів сучасних алжирців». На цій платформі виникла впливова громадська організація – Берберський культурний рух (БКР).

«Берберське питання» стало набувати також політичної спрямованості, пов'язаної з прагненням до реваншу старої кабільської франкомовної буржуазії, яка постраждала в результаті державного курсу 60-х – 70-х рр. XX ст. на арабізацію [10, р. 87]. Нейтралізувати «берберизм» як націоналістичну течію «допоміг» стрімкий вихід на політичну арену Алжиру ісламістських рухів. Сутність політичного курсу Ш. Бенджедіда у 80-х – початку 90-х рр. XX ст. полягала в «урівноваженні» берберського партикуляризму та ісламського фундаменталізму [11]. У січні 1992 р., з метою не допустити до влади радикальну партію Ісламський фронт порятунку (ІФП), яка перемогла в першому турі парламентських виборів, армія здійснила державний переворот, анулювавши результати виборів і відправивши у відставку Ш. Бенджедіда. У період, коли фундаменталісти оголосили, що ті, «хто не визнають вибір народу в грудні 1991 р., будуть страчені в ім'я порятунку Алжиру» [6, с. 70], Кабілія залишалася єдиним форпостом боротьби з ісламізмом, створивши «загони самооборони» [9].

Активізація берберського руху призвела до того, що, згідно з новою Конституцією Алжиру 1996 р. «берберизм» був визнаний однією з основ алжирського соціуму нарівні з

«арабізмом» та ісламом, що поклало початок створенню юридичної бази для відновлення прав цієї етнічної спільноти [2]. Активісти Збройного берберського руху і Альянсу за вільну Кабілію висунули президенту країни Абдель Азізу Бутефліка Ель-Ксарську програму про надання офіційного статусу берберській мові нарівні з арабською, виведення урядових збройних формувань із Кабілії, прийняття плану соціально-економічного розвитку регіону, гарантій демократичних прав і свобод берберському населенню [6, с. 71]. Значного сприяння алжирським берберам надав Всесвітній конгрес Амазиг (ВКА), скликаний у Франції 4 вересня 1995 р. як перша організація, що виступила за визнання національних прав берберів у міжнародному масштабі.

У контексті «арабських революцій» 2010–2011 рр. і затяжних громадянських війн у країнах Арабського Заходу актуалізоване питання про те, знярядям у чиїх руках може виступити «берберизм» в Алжирі, Тунісі, Марокко, Лівії? Чи зможе офіційна влада спрямувати берберський націоналізм проти ісламського фундаменталізму, що займає міцні позиції, особливо в Алжирі [див. 8; 10-11]; чи використають фактор «берберської весни» західні спецслужби, спрямувавши опозиційні сили проти урядових структур?

Аналіз «берберської проблеми» в країнах Магрибу, на прикладі Алжиру, дозволяє зробити наступні висновки. Жоден із соціальних феноменів сучасності впродовж другої половини ХХ – початку ХХІ ст. не справив такого могутнього впливу на соціальну практику держав у сфері регулювання групових взаємовідносин, як феномен етнічної ідентичності. Після пережитого під впливом «етнічного відродження» шоку від нездійснених «ліберальних очікувань» із приводу неминучої в процесі модернізації мінімізації етнічного фактору в суспільстві політичні та релігійні еліти більшості ісламських держав були переконані в тому, що модерністська трансформація суспільства внесе зміни і в розуміння терміну «етнічність», зруйнувавши її примордіалістські цінності.

Проте «підірвана етнічність», що перетворилася на широкі автономістські етнополітичні рухи, проекти «націєтворення» в постколоніальних державах, тривалі міжетнічні конфлікти, привела до розуміння того, що модернізація не знімає етнокультурно обумовлених характеристик соціальних груп, а політико-ідеологічна доктрина «плавильного котла» не є вичерпним вирішенням проблем етнічності. Важливим політичним підсумком першого наступу етнічності стала відмова від асиміляційної стратегії побудови культурно гомогенних суспільних систем (що спостерігається в процесі арабізації і наступу на культурно-політичні права берберської спільноти в постколоніальному Алжирі). Другий пік політизації етнічності в країнах Північної Африки збігся у часі із розвитком процесів глобалізації та колапсу соціалістичної моделі (90-ті рр. ХХ ст.): поглиблення процесів лібералізації, скорочення масштабів соціальної нерівності між стратифікованими групами, розвиток інтеграційних проектів викликали могутній імпульс до активізації фрагментації поліетнічних держав Великого Магрибу.

Отже, важливою передумовою політизації етнічного фактору в Алжирі стала криза етнічності, що викликала ескалацію міжетнічної напруженості (арабо-берберський конфлікт). При такому розумінні кризи етнічності політизована ідентичність виступає як функція захисту, що в реальності означає витіснення негативної категоризації етнічного колективу і повернення йому відчуття позитивної значимості, стабільності та безпеки.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жюльєн Ш.-Андре. История Северной Африки: В 2-х т. Т.2. Тунис. Алжир. Марокко. От арабских завоеваний до 1830 г.; пер. с фр. М.Е. Аничковой. М.: Изд-во иностранной литературы, 1961. 423 с.
2. Конституция Алжирской Народно-демократической Республики с изменениями, принятыми на референдуме 28 ноября 1996 год. URL: <http://worldconstitutions.ru/archives/53> (дата обращения: 1.03.2021).
3. Миронова В.И. Алжир: проблема берберского меньшинства. Ближний Восток и современность. Вып. 16. М., 2002. С. 76-84.

4. Народы мира. Этнографические очерки. Народы Африки; под ред. Д.А. Ольдерогге, И.И. Потехина. М.: Изд-во АН СССР, 1954. 730 с.
5. Омар А. Западноевропейское политико-культурное влияние на развитие стран Магриба в новейшее время и этнокультурный фактор. М.: Изд-во иностранной литературы, 1994. 285 с.
6. Сапронова М.А. «Берберский вопрос» в странах Магриба. Этносы и конфессии на Востоке: конфликты и взаимодействие; под ред. А.В. Торкунова; сост. В.Я. Белокреницкий, М.А. Сапронова. М.: МГИМО МИД РФ, 2005. С. 54–76.
- Сергеев М.С. Берберы Северной Африки: прошлое и настоящее. М.: Асти-Издат, 2003. 214 с.
7. Aissati el Abderrahman. A Socio-Historical Perspective on the Amazigh (Berber) Cultural Movement in North Africa. *Africa Focus*. Vol. 18. 2005. № 1–2. P. 59–72.
8. Akbar A. Kabyle Berbers, AQIM and the Search for Peace in Algeria. URL: <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2013/02/201321913479263624.html> (accessed: 1.03.2021).
9. Forstag B. Berber Identity and the Crisis of Algerian Nationalism. *Journal of International Service*. 2008. № 6. P. 84–99.
10. Phillips J. Effects of Desertification on Arab-Berber Relations. URL: <http://www1.american.edu/ted/ice/berber.htm> (accessed: 10.03.2021).
11. The Politics of Identity: A Berber Spring in Algeria? URL: <http://www.fairobserver.com/article/politics-identity-berber-spring-algeria> (accessed: 10.03.2021).

ОЦІНКА НАСЛІДКІВ ПОЛІТИКИ «ВЕЛИКОГО СТРИБКА» В КНР У ЗАРУБІЖНІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ

*Дівчицька Софія Валеріївна, студентка 4 курсу історичного факультету
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Науковий керівник: к. і. н., доц. Л.М. Ямпольська*

Сьогодні у науковій сфері України дедалі більшого розвитку набуває співпраця з КНР, яка ведеться у багатьох напрямках. Торкаючись історичного аспекту розвитку відносин між країнами, слід звернути увагу на контент, виклики та можливі ризики процесів, що відбувалися в минулому. Звичайно, особливої уваги заслуговують події ХХ століття, які здійснюють вплив на сьогодення.

Одними з визначних процесів і явищ ХХ століття на континентальному Китаї є правління Мао Цзедун і впровадження його політичного курсу, спрямованого на підвищення авторитету та лідерство КНР серед інших держав. Політичний курс на вирішення соціальних та економічних проблем КНР здійснювався за прикладом Радянського Союзу. Особлива увага приділялася важкій індустрії та аграрному сектору [1, с. 280].

Мао Цзедун, керуючись марксистською теорією продуктивних сил, ввів політику «Великого стрибка» (1958-1961 рр.), яка була спробою посилення економіки завдяки форсованій індустріалізації та колективізації з опорою на національні ресурси [3, с. 280]. Однак, заміна професіоналізму ентузіазмом і впровадженням хибних рішень щодо моделі «наздоганяючого розвитку», а також «комунізації» сільськогосподарського сегменту призвели до фатальних наслідків і колосальних людських втрат.

Метою нашої доповіді є узагальнення окремих матеріалів зарубіжної історіографії, що стосуються наслідків політики «Великого стрибка», впровадженої Мао Цзедун.

Історіографія цього питання є досить складною та суперечливою. Серед розглянутих досліджень із цієї теми маємо праці, написані в різних географічних межах та історичних періодах, які, відповідно до тогочасних настроїв в суспільстві та ідеології,